ئێمە و جەندەر و ئیسلام..3..
سەلام عەبدوڵڵا

بەشی سێهەم

لەراستیدا جەندەر لە دیبەتی هیچ رەوتێکی فێمنستی دەستی پێنەکردووە، بەڵکو لە 1963لەلایەن دەروونناسی ئەمریکی (Robert stollerوە دەستیپێکردووە(نووسەرانی جێندەر بەنادرووستی بۆ حەفتاکان دەیگەڕێننەوە و نووسەر لیلی الرفاعی لە وتاری-مفاهیم جندریە- دەیگەڕێنێتەوە ئان ئوکلی)و مەبەستی لە جەندەر(تایبەتمەندی تاك وەك ئەنجامی بنیاتنانی کۆمەڵایەتی). رەوتێکی فێمنستی ئەم زاراوەکەی بە وتەکەی سیمۆن دی بوڤوار گرێدا کە دەڵێ(ژن وەك ژن لەدایك نابێ). ئەم چەمکە ستەمکاری دژ بە ژنان بە(کلتوور) و شوناس دەزانن و بۆ بنەمایەکی فەلسەفی بەرزی کردەوە و پرسی فەلسەفەی مارکسی و خەباتی چینایەتی و یەکگرتنی چینی کرێکار دژ بە سەرمایە و پیاوسالاری لە پێناو دامەزراندنی سۆسیالیزم، پشتگوێ خست.

رەوتی جەندەر بەشێوەی ئێرۆسێنتریست و رەگەزپەرەستانە پرسەکەیان دەخەنە روو و پێیان وایە ژێردەستەیی ژن بۆ پیاو(wo-man….Hu-man)ە و ئەکەر(man)بسڕێتەوە کەسایەتی ژن نامێنێ و ئیدی دەبێ هەموو ژنانی دونیا گوێڕایەڵیان بن. ئەم بەڕێزانە وا دەزانن هەموو دنیا بە زمانی ئەنگلیزی قسە دەکەن! ئەی نازانم(ژن یان مرأە یا زن، ئەرواد)یش هەیە بۆ مێیینە و بۆ نێرینە(پیاو، رجل، ئەرکەك و مرد)هەیە؟

یاریکردنی بە زمان لایەنێکی تری جەندەرە.

لە جەندەر(جۆری رەگەز) باس لە(رۆڵی رەگەزی) دەکەن و پرسیاردەکەن : مەبەست لە رەگەز لایەنی بیلۆگ(مەبەست ئەندامی زاوزێ)یە یان رەگەز(سرووشت و کلتوورە)؟

لێرەوە بۆ رەفتارو بۆچوون و نەریت و دابەشکردنی ئەرکە کۆمەڵایەتییەکان بە دنیابینی دەرەبەگایەتی و سەرمایەداری بە چاوی(جەستە، سۆز، لاواز، سێکس..هتد)ی ژن و(عەقڵ، دەسەڵات، ئازا…هتد)بۆ پیاو ببینن کە جێگای دژایەتی و نەفرەتی سۆسیالیستەکانە و رۆڵی کار و بەرهەمهێنان رەش دەکەنەوە و لەبریدا سەرخان لە شوێنیان دادەنێن. Buttler Judith دەڵێ: (ئەنەتۆمی، بیۆلۆگی، سرووشتناسی بە خۆیشەوە تەنها زمانە و کاریگەری

دیسکۆسە) و هەروا: (هەمووی کلتوورە، هەمووی زمانە-هەمووی بیرە(فکر). سەرچاوە: (Yola Kipcak، Marxismus vs. Queer Theory) و شوێنی سۆسیالیزم دەسێنەوەو دەیدەن بە(فێمینیزم) لەسایەی سەرمایەداری!

کاتێ تاتشەر سەرۆکی بریتانیا بوو، هاوکات پارێزەری لەندەنیش ژنێك بوو و لەژێر دەسەڵاتی شاژن ئەلیزابێت، بەڵام خەرجی دایکپارێزی و خزمەتکردنی مناڵ و ژنە بێکارەکان و مافەکانی تری ژنان کورت کرانەوە: ژن لە خزمەتی سەرمایە. بیرمەندەکانی ئەم رەوتە لە فێمێنیزم نەك فێمێنیزمە مارکسیستەکان(هەموو ژنەکان بەیەك شێوە بیرناکەنەوە و سەر بە یەك چین نین وەك چۆن پیاوان بەیەك شێوە بیرناکەنەوە و سەر بە یەك چین نین) پێیان وایە بەبێ تێگەیشتن لە جەندەر، ناتوانرێت لە ستەمی رەگەزی و ئازادیان تێبگەین و تازە بە تازە هاتوون جیاوازی ژن و پیاو و رۆڵی کۆمەڵایەکان و تێڕوانینی رۆشنبیری و پیشەییەکانی هەر لایەکیان بۆمان روووندەکەن و ئەم پرسیارە دەورووژێنن(بۆچی ئافرەتان لە کۆمەڵگەدا ژێردەستە؟)و(پەیوەندی رەگەز و دەسەڵات چۆنە و چۆن رێکی دەخاتەوە؟)و(بڕیارە سیاسییەکان چ کاریگەرییەکیان هەیە لەسەر ژن و پیاو)و(ئایا ژنان لە رووی یاساییەوە یەکسانن؟)

بە ئاشکرا بەرژەوەندی تایبەت دژ بە خەباتی ژنانی سۆسیالیست لەپشت ئەم رەوتەوتەیە. ئە پرسیار و وڵامەکانی سەرتاپای ئەدەبی سۆسیالیستی گردێتەوە. ئەم دوورکەوتنەوە لە راستی و خەباتی ژنانی شیوعی گواهیدەرن و دوا نووسینی(من ژنە و مرۆڤم Eve Mitshell- I am Woman…and a Human) نموونەیەکی نوێیە.

دوو کەس ناکۆك نابن لەسەر ئەوەی کە رۆڵ و بیر و کاری ژن و پیاو مرۆیین و لە مێژووی مرۆڤایەتیدا بەندە بە خودی مرۆڤ و زاڵبوونی پیاو لەسەر ژن وەك سیستێم پاش درووستبوونی کاڵا، موڵکایەتی تایبەت، ناکۆکی چینەکان دابەشکردنی کار لەلایەن پیاوەوە دیاری کرا. بۆ ئەوەی ئەم هاوکێشەیە هەڵوەشێنینەوە، شیوعییەکان بۆ مافی یەکسانی ژن و پیاو خەبات دەکەن لە بنیاتنانی سۆسیالیزم و پەروەردە و کۆمەڵناسی سۆسیالیستی، واتە کاری ژن لەناو ماڵ دەکەن بە کاری کۆمەڵگا(چێشلێنان و پەروەردەی مناڵ و پاککردن و شوشتن)و بە(کاری رەوەزی) رێکیدەخەن و لەئاستیدا ژن و پیاو لە ئەنجامدانیان وەك یەك بەرپرسیارن و لەگەلیدا جیاوازی رەگەزی لەناو دەبرێت. رۆزا لرکسمبۆرگ لەبارەی ژنانی بۆرژوا دەڵێ: زۆرێك لەو ژنانە کە وەك جەنگاوەر دژ لەدژی(ئیمتیازاتی نێرینە) دەجەنگن وەك بەرخ لە کەمپی کۆنەپەرەست و ئاینی دەڕۆن، ئەوەش ئەگەر مافی دەنگدانیان پێدرا). ئەم وتەیە دووبارە رێکخراوەکانی ژنانی خاوەن

دەسەڵاتمان بەبیردەخەنەوە وەك ئۆڵبرایت و هیلاری کلنتۆن و ژنە بەرپرسەکانی دەزگا جاسووسی و بازرگانانی نەوت و گاز ...هتد.
ئەم رەوتە لەئاست ئیدۆلۆژی ئیدیالیستە، لەئاستی سیاسەت دژ بە سۆسیالیزمە و لە خزمەتی سەرمایە و موڵکایەتی تایبەتە و دەیانەوێ شوێن بزووتنەوەی ژنانی شیوعی بگرنەوە.

- ئایا مناڵهێنان بەشێکە لە ژێرخان یان سەرخانی کۆمەڵگە؟
- ئایا کاری ناو ماڵ تەنها(بەهای بەکاربردن)یان(بەهای ئاڵوگۆڕی(هێزی کار)یش؟
- رەگی چەوساندنەوەی ژنان لە بیولۆژیا و ناکۆکی ژن و پیاوە یان دابەشکردنی کار و هۆکارە ماددی و کۆمەڵایەتییەکان؟
- ئایا بەبێ دەستگرتنی ژنان بەسەر ئامراز و کەرەستەکانی بەرهەمهێنان دەتوانن ئازادبن؟
- ئایا سەرمایەداری تەنها ژن لە بواری کار و کرێی کار دەچەوسێنێتەوە چونکە ژنن؟
- ئایا سیستەمی سەرمایەداری تەنها سوود وەردەگرێت لە کاری ناوماڵ یان پیاویش؟
- هەر پیاوسالاری ژن دەچەوسێنێتەوە یان سەرمایەداریش؟
- چەوسانەوەی ژنان بەشێوەی جیاواز وەك ئیدلۆژیای پیاوسالاری لە بواری مناڵهێنان و جنس و پەروەردەی مناڵە و تەنها لە بازاڕ چینایەتیە؟
- بنەمای ماددی پیاوسالاری لە باڵادەستی پیاوان بەسەر هێزی کاری ژنان بە گشتی؟
- ئێمە لە بەرامبەر(سەرمایەداری پیاوسالار)ین یان(پیاوسالاری سەرمایەداری)ین؟

و دەیان پرسیاریتر کە دەبێ ببن بە بابەتی گفتوگۆ و باسی ناو کۆمەڵ و ماسمیدیا، نەك ئەو جنێوفرشی و ئەخلاقفرشتنە سووك و جاهیلانانە.
بە بڕوای مارکس و ئەنگلس: یەکەم دابەشکردنی کار لەنێوان ژن و پیاو لەپێناو بەرهەمهێنانی مناڵ بوو) و لە درێژەی ئەم بۆچوونە دەڵێن: دەرکەوتنی یەکەم ناکۆکی چینایەتی لە مێژوو رێکدەکەوێت لەگەل تاك هاوسەری و یەکەم چەوساندنەوەی چینایەتی و کوێلایەتی رەگەزی ژنە لەلایەن رەگەزی پیاو. تاك هاوسەری پێشکەوتنێکی مێژوویی گەورە بوو، بەڵام لەهەمان کاتدا لەپاڵ کوێلایەتی و سەروەتی تایبەتدا.، ئەو قۆناغە هێشتا تا ئیمڕۆ هەر درێژەی هەیە کە مانای وایە هەر

پێشکەوتنێك پاشکەوتنێکی رێژەییە و گەشەسەندن و پێشکەوتنی هەندێك بە ئازاری تر و سەرکوتکرنی ئەوی ترە- بنەچەی خێزان و موڵکایەتی تایبەت و دەوڵەت، لاپەڕەی 82)

بەڵام لە زۆربەی نووسین و راگەیاندنەکانی جەندەرییەکان بەئاراستەیەکی تر دەڵێن: زاراوەی(شوناس) بووە بە سحری لێدوان و نووسینەکانیان و وەك توتی دەیڵێنەوە. ئەمە رەخنە و خیتابی پێستمدۆرەنەیە دژ بە مارکسیزم، چونکە: 1- مارکسییەکان جەخت لەسەر(گشت- توتالیتی)دەکەن، تێڕوانینی چینایەتی. 2- بڕوا ناکەن کە زمان واقیع پیشان بدات، بەڵکو واقع درووستدەکات. لێرەوە رووی ئیدیالیستان دەردەخەن: دڵنیانین کە حەقیقەتی ماددی بوونی هەبێت!
لە جیهانی ئیسلام و زۆر شوێنی دنیاش نموونەی شێوەی کۆتایی خێزانی رۆمانییان وەرگرت(خێزانی تاك). ئەنگلس لە هەمان سەرچاوە روونی دەکاتەوە کە وشەی(Familia) لە ئەصڵدا مانای نموونەی بەرزی بۆرژوازی بچووکی بێبایەخی هاوچەرخ نەبوو کە سۆز و شەڕ و ئاژاوەی ناوماڵ لەخۆی کۆکردۆتەوە. سەرەتا لای رۆمانییەکان مانای خێزانی ژنی و پیاو و مناڵ نەبوو، بەڵکو تەنها مانای کۆیلە بوو. وشەی(Famulus)واتە کۆیلەی ناوماڵ و وشەی(Familia) کۆمەڵێك کۆیلە کە تایبەتن بە پیاوێك(ئەنگلس، هەمان سەرچاوە، لاپەڕەی 71و72 بە زمانی عەرەبی).
ئەنگلس بە سوودوەرگرتن لە نوسوینەکانی باسی خێزان دەکات لە میتۆدۆلۆژیای ئەغرق کە چۆن لەو سەردەمە خواوەندەکان ئازادی و رێز و حورمەتیان هەبوو، بەڵام ژنان لەسەردەمی پاڵەوانییەتی پلەوپایەیەکی بێبایەخی هەبوو بەهۆی باڵادەستی پیاو و کێبرکێی کەنیزەکان. هۆمیرۆس لە رووداوەکانی ئەلیازە، باسی ژن دەکات(کچە دیلەکان لە خزمەت ئارەزووی جنسی سەرکەوتووان بوون و بە گوێرەی پلەوپایەیان، پلەدارە سەربازییەکان جوانترین کەنیزەیان هەڵدەبژارد و هەموو رووداوەکانی ئەلیازە لەبارەی ململانێی ئەخیل و ئەغنەمموون بوو بۆ دەستکەوتنی کەنیزەیەك). هەمان ئەم رەفتارە پاوسالارییە پاش هەزاران ساڵ لەلایەن داعش و بەعس و هێزەکانی ناتۆ لە ئەفغانستان و وڵاتانی تر دووبارە دەنەوە.
رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی لە سیمینار و کۆڕ و کۆبوونەوەکانیان لەگەل خەڵك و نووسینەکانیان قەت باسی فێمیساید لەلایەن سەربازەکانی ناتۆ و لەناو سیستێمی سەرمایەداری وڵاتەکانیان ناکەن.

باسی یەکسانی ژن و پیاوە دەکەن؟ کەس هەیە نەزانێ تێڕوانینی شیوعی کەمتر لە مافی یەکسانی ژن و پیاو قبووڵ ناکا و لە رەگەوە دژ بە شۆفێنستی پیاوسالاریە(بە دەیان و هەزاران رابەری سیاسی، کۆمەڵایەتی و ئەکادیمی ژن لەسەر ئاستی دنیا هەیە: نەزیهە دلێمی یەکەم وەزیر لە مێژووی عیراق، ادیلا بانکهێرست دامەزرێنەری حزبی شیوعی ئوسترالیا، ئەشرەف دەهقانی سەرۆکی چریکەهای فیدائی خەڵك ئێران، ئۆلریکا ماینهوف دامەزرێنەری سوپای سوور لە ئەڵمانیا و لەناو زیندان تیرۆرکرا…هتد. کەس هەیە نەزانێ شیوعییەکان لە پێشی پێشەوەی مافی یەکسانی ژن و پیاون؟ کەس هەیە نەزانێ شیوعییەکان لەپێشەوەی خەباتن دژ بە شۆفێنستی پیاوسالاری؟ بەڵێ بۆ مافی یەکسانی ژن و پیاو لە هەموو روویەکەوەو هەر بە رابەرایەتی ژخودی ژنانی شیوعی!

ئەگەر مەبەستی جەندەر(مافی یەکسانی ژن و پیاوە) لە مێژوو و بۆ ئێستا، بۆچی لەم بارەیەوە پێگە و هەڵویست و ئەدەبیات و خەباتی شوعییەتیان پەراوێزخستووە؟ رێك وەك یادی 8ی مارس: پێش چەند ساڵێك ئەمەشیان تاپۆکرد لەسەر نەتەوە یەکگرتووەکان و رۆڵی ژنانی شیوعیان سڕیەوە!